วารสารวิชาการสาธารณสุข
ปีที่ 29 ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม 2563

Journal of Health Science
Vol. 29 No. 6, November - December 2020

นิพนธ์ต้นฉบับ *Original article*

ความรอบรู้ด้านสุขภาพกับการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินของนิสิตหญิง ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี

มัชฌญาติ์ หวลถนอม วท.บ.
เสาวนีย์ ทองนพคุณ Ph.D.
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

วันรับ: 3 ก.พ. 2563
วันแก้ไข: 16 มี.ค. 2563
วันตอบรับ: 2 เม.ย. 2563

บทคัดย่อ การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรอบรู้ด้านสุขภาพกับการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน เป็นการศึกษาวิจัยเชิงสำรวจแบบภาคตัดขวาง กลุ่มตัวอย่างคือนิสิตหญิงที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี จำนวน 467 คน โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มสองขั้นตอน (Stratified two stages cluster sampling) ช่วงเวลาในการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนา และวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้สถิติไคสแคว์ ผลการศึกษาพบว่า นิสิตหญิงถึงร้อยละ 56.7 พักอาศัยในหอนอกมหาวิทยาลัย และมีการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน ในระดับไม่ดี ร้อยละ 67.5 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน ได้แก่ กลุ่มสาขาวิชา ประสบการณ์ในการมีเพศสัมพันธ์กับต่างเพศ การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิด การสื่อสาร ในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน การจัดการตนเองในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน การรู้เท่าทันสื่อในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.05$) ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการสร้างเสริมสุขภาพควรส่งเสริมให้มีการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ การสื่อสารในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน การตัดสินใจในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน การรู้เท่าทันสื่อในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินเพื่อให้นิสิตหญิงมีการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: **ความรอบรู้ด้านสุขภาพ; การตัดสินใจ; ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน; วัยรุ่น**

บทนำ

การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นเป็นประเด็นที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกให้ความสำคัญ[1] องค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้การลดอัตราการคลอดในวัยรุ่นเป็นหนึ่งในตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals, SDGs) ที่นานาชาติต้องบรรลุผลสำเร็จให้ได้ภายในปีพ.ศ. 2573[2] จากรายงานขององค์การอนามัยโลกในปี ค.ศ. 2018 พบว่า การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นทั่วโลกมักเกิดขึ้นในประเทศที่กำลังพัฒนาและมีรายได้ปานกลางถึงต่ำ[1,3] โดยวัยรุ่นหญิงอายุ 15-19 ปี จำนวนถึง 23 ล้านคนใช้วิธีการคุมกำเนิดที่ไม่เหมาะสม ส่งผลให้เกิดการตั้งครรภ์ที่ไม่พร้อม[3] สถานการณ์การตั้งครรภ์ในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2560 พบว่า วัยรุ่นหญิงที่มีอายุ 15-19 ปี จำนวน 84,578 คน หรือคิดเป็นร้อยละ

12.9[4] ซึ่งเกินเกณฑ์มาตรฐานที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไม่เกินร้อยละ 10[5] จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2560 พบว่า เขตสุขภาพที่ 6 มีอัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15-19 ปีสูงที่สุดในประเทศ ซึ่งจังหวัดชลบุรีเป็นจังหวัดที่มีอัตราการคลอดมีชีพในหญิงอายุ 15-19 ปี สูงถึง 57.6 ต่อพันประชากร และสูงเป็นอันดับ 1 ของเขตสุขภาพที่ 6[4]

จากรายงานการเฝ้าระวังการแท้งในประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2560 พบว่า วัยรุ่นอายุ 15-19 ปี มารับบริการทำแท้งถึงร้อยละ 18.9 นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ที่ทำแท้งโดยส่วนใหญ่คุมกำเนิดด้วยวิธีการชั่วคราวสูงถึงร้อยละ 96.5[6]

การศึกษาที่ผ่านมาพบว่า วัยรุ่นมีความตั้งใจในการกินยาคุมกำเนิดฉุกเฉินถึงร้อยละ 51.7[7] ในขณะที่วัยรุ่นบางรายมีการกินยาคุมกำเนิดฉุกเฉินมากกว่า 30 ครั้ง ถึงร้อยละ 0.6 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินอย่างพร่ำเพรื่อ[8] การกินยาคุมกำเนิดฉุกเฉินนับเป็นวิธีการป้องกันการตั้งครรภ์ในกรณีฉุกเฉิน เช่น ถุงยางอนามัยรั่ว/แตก การถูกข่มขืน การลืมกินยาคุมกำเนิด เป็นต้น[9] หากกินยาคุมกำเนิดภายใน 24 ชั่วโมงหลังจากมีเพศสัมพันธ์จะมีประสิทธิภาพในการป้องกันการตั้งครรภ์ได้เพียง 85% และใน 1 เดือน ไม่ควรกินเกิน 4 เม็ด ในขณะที่การใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินอาจส่งผลให้เกิดอาการข้างเคียง เช่น คลื่นไส้ อาเจียน ปวดท้อง เจ็บหน้าอก การตั้งครรภ์นอกมดลูก เป็นต้น[10] นอกจากนี้ยังพบว่าวัยรุ่นที่มีข้อจำกัดในเรื่องความรู้ ทัศนคติ รวมถึงความรอบรู้ด้านสุขภาพที่ไม่เหมาะสมก็จะส่งผลต่อการใช้ยาคุมกำเนิดและการป้องกันการตั้งครรภ์[3,11-13]

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความรอบรู้ด้านสุขภาพกับการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินของนิสิตหญิง ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี โดยนำแนวคิดความรอบรู้ด้านสุขภาพมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนากรอบแนวคิดในการวิจัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรอบรู้ด้านสุขภาพกับการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินของนิสิตหญิง ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินของนิสิตหญิงให้ถูกต้องเหมาะสม และลดปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นต่อไป

วัสดุและวิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนาที่ศึกษาแบบภาคตัดขวาง (Cross-Sectional Descriptive Study) โดยใช้วิธีการศึกษาในเชิงปริมาณ (Quantitative Method) ในรูปแบบการสำรวจ ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นิสิตหญิงที่กำลังศึกษาในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยหนึ่งในจังหวัดชลบุรี ปีการศึกษา 2561 จำนวน 13,476 คน แบ่งเป็น นิสิตกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ จำนวน 7 คณะ นิสิตกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี จำนวน 4 คณะ และนิสิตกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ จำนวน 8 คณะ ในการสุ่มหาขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของ Cochran WG[14] ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ทั้งนี้เนื่องจากงานวิจัยเป็นประเด็นที่มีความเปราะบางจึงเพิ่มขนาดของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 20 เพื่อให้ข้อมูลมีความสมบูรณ์ และทำการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้เท่ากับ 467 คน โดยเกณฑ์การคัดเลือกเข้าร่วมการศึกษา คือ

1) นิสิตที่กำลังศึกษาระดับปริญญาตรีในปีการศึกษา 2561 โดยศึกษาในมหาวิทยาลัยรัฐบาล ในชั้นปีที่ 1 – 4 และมีอายุมากกว่า 18 ปี

2) นิสิตหญิงที่มีการแสดงออกทางเพศแบบรักต่างเพศ (heterosexual)

3) ยินยอม ยินดี และเต็มใจเข้าร่วมการศึกษาวิจัย

เกณฑ์การคัดให้ออกจากการศึกษา คือ เคยตั้งครรภ์หรือกำลังอยู่ระหว่างการตั้งครรภ์

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น มีทั้งหมด 4 ส่วน จำนวน 47 ข้อ ดังนี้ ส่วนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ ชั้นปีที่กำลังศึกษา กลุ่มสาขาวิชา ระดับผลการเรียนสะสม (GPAX) รายได้ที่ได้

รับต่อเดือน สถานภาพทางครอบครัว สถานที่พักอาศัย การมีแฟน/คู่รักในปัจจุบัน ประสบการณ์ในการมีเพศสัมพันธ์ อายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก และความถี่ของการมีเพศสัมพันธ์กับแฟน/คู่รัก จำนวน 10 ข้อ ส่วนที่ 2 ความรอบรู้ด้านสุขภาพ โดยผู้วิจัยประยุกต์มาจากแบบประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรสำหรับสตรีไทยวัยรุ่น อายุ 15-21 ปี[15] ประกอบด้วย 6 ด้าน จำนวน 30 ข้อ ได้แก่ 1) ด้านการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน จำนวน 5 ข้อ 2) ด้านความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน จำนวน 5 ข้อ 3) ด้านการสื่อสารในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน จำนวน 5 ข้อ 4) ด้านการจัดการตนเองในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน จำนวน 5 ข้อ 5) ด้านการตัดสินใจในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน จำนวน 5 ข้อ 6) ด้านการรู้เท่าทันสื่อในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน จำนวน 5 ข้อ โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับมาก ระดับปานกลาง และระดับน้อย ส่วนที่ 3 การตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน จำนวน 5 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ความครอบคลุม ชัดเจน และความเหมาะสมของภาษา โดยผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านการแพทย์ ด้านเภสัชศาสตร์ และด้านพฤติกรรมศาสตร์ จำนวน 3 ท่าน ได้ค่า index of item objective congruence (IOC) 0.79 และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้โดยผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน และนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาช[16] ได้ค่าความเที่ยงด้านความรอบรู้ด้านสุขภาพ 0.87 และด้านการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน 0.85 ทั้งนี้ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในระหว่างเดือนมกราคม – กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2562 โดยให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามด้วยตนเองและใส่ซองทึบปิดผนึกส่งมอบให้แก่ผู้วิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพรรณนาในรูปของจำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่ามัธยฐาน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และทำการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์สุขภาพ กับพฤติกรรมต่อการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินโดยใช้สถิติ chi-square test กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยบูรพา (หนังสือเลขที่ Sci096/2561) โดยทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่างที่ยินดี ยินยอม เต็มใจ และสมัครใจที่จะเข้าร่วมการศึกษาวิจัย การตอบแบบสอบถามผู้ตอบไม่ต้องใส่ชื่อ-สกุลจริง แต่จะใช้รหัสแทนตัวเท่านั้น

ผลการศึกษา

ผลการศึกษา พบว่า นิสิตหญิงส่วนใหญ่ศึกษาในระดับชั้นปีที่ 1 – 2 ร้อยละ 51.8 ในกลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ร้อยละ 38.0 รองลงมาเป็นกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพในสัดส่วนที่เท่ากัน ร้อยละ 31 ส่วนใหญ่มีระดับผลการเรียนสะสม (GPAX) น้อยกว่าหรือเท่ากับ 3.00 ร้อยละ 66.8 รายรับที่ได้รับต่อเดือนส่วนใหญ่น้อยกว่าหรือเท่ากับ 10,000 บาท/เดือน ร้อยละ 71.7 สถานภาพทางครอบครัว แยกกันอยู่ถึงร้อยละ 27 และส่วนใหญ่อาศัยอยู่หอนอก ร้อยละ 56.7 นอกจากนี้ยังพบว่านิสิตหญิงส่วนใหญ่มีแฟน/คู่รัก ร้อยละ 54.0 โดยร้อยละ 13.3 มีประสบการณ์ในการมีเพศสัมพันธ์ ในจำนวนนี้มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกที่อายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 20 ปี ถึงร้อยละ 79.0 โดยส่วนใหญ่มีเพศสัมพันธ์น้อยกว่า 5 ครั้ง/เดือน ร้อยละ 92.0 (ตารางที่ 1) ด้านความรอบรู้ด้านสุขภาพ พบว่า นิสิตหญิงส่วนใหญ่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพในระดับมาก ร้อยละ 86.5 ในขณะที่ร้อยละ 13.5 มีระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพในระดับปานกลางถึงน้อย (ตารางที่ 2) ด้านการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน พบว่า นิสิตหญิงเพียงร้อยละ 32.5

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของนิสิตหญิงในมหาวิทยาลัย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ปัจจัยส่วนบุคคล		จำนวน (n = 467)	ร้อยละ
ชั้นปีที่กำลังศึกษา	ชั้นปีที่ 1 – 2	242	51.8
	ชั้นปีที่ 3 – 4	225	48.2
กลุ่มสาขาวิชา			
	กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพ	144	31.0
	กลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	146	31.0
	กลุ่มสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	177	38.0
ระดับผลการเรียนสะสม (GPAX)			
	≤3.0	312	66.8
	>3.0	155	33.2
รายรับต่อเดือน (บาท)	≤10,000	335	71.7
	>10,000	132	28.3
	Mean=9,463.6 บาท SD=2,231.0 บาท, Min=5,000.0 บาท Max=18,000.0 บาท		
สถานภาพทางครอบครัว	อยู่ร่วมกัน	343	73
	แยกกันอยู่	124	27
สถานที่พักอาศัย	หอใน	202	43.3
	หอนอก	265	56.7
การมีแฟน/คู่รักในปัจจุบัน (n=252)			
	มี	252	54
	ไม่มี	215	46
ประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์			
	เคย	62	13.3
	ไม่เคย	405	86.7
อายุที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรก (n=62)			
	≤20 ปี	49	79
	>20 ปี	13	21
	Mean=17 ปี, SD=1.6, Min=15 ปี, Max=22 ปี		
การมีเพศสัมพันธ์กับแฟน/คู่รัก/ต่างเพศเฉลี่ยต่อเดือน (n=62)			
	<5 ครั้ง/เดือน	57	92.0
	≥5 ครั้ง/เดือน	5	8.0

มีระดับระดับการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินระดับดี ซึ่งหมายถึงนิสิตหญิงเหล่านี้ได้นำข้อมูลความรู้ในด้านข้อบ่งชี้ ข้อห้าม ผลข้างเคียง ประสิทธิภาพของยาคุมกำเนิดฉุกเฉินฯ รวมทั้งคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญมาตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน ในขณะที่ร้อยละ 67.5 มีระดับการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินในระดับไม่ดี (ตารางที่ 3) จากการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ กับการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน พบว่า กลุ่มสาขาวิชา ประสบการณ์ในการมีเพศสัมพันธ์กับต่างเพศ การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิด การสื่อสารในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน การจัดการตนเองในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน และการรู้เท่าทันสื่อในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p<0.05$) (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 2 ระดับความรอบรู้ด้านสุขภาพของนิสิตหญิงในมหาวิทยาลัย

ความรอบรู้ด้านสุขภาพ (n = 467)	จำนวน	ร้อยละ
มาก (มากกว่า 72 คะแนน)	404	86.5
ปานกลาง (54 – 72 คะแนน)	37	7.9
น้อย (ต่ำกว่า 54 คะแนน)	26	5.6
Median = 80.0, S.D. = 12.1, Min = 11.0, Max = 88.0		

ตารางที่ 3 ระดับการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินของนิสิตหญิงในมหาวิทยาลัย

ระดับการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน (n = 467)	จำนวน	ร้อยละ
ระดับดี (มากกว่า 21)	152	32.5
ระดับไม่ดี (น้อยกว่าหรือเท่ากับ 21)	315	67.5
Median = 21.0, S.D. = 2.4, Min = 5.0, Max = 25.0		

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน

ปัจจัย	การตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน				χ^2	p-value
	ระดับไม่ดี		ระดับดี			
	จำนวน	%	จำนวน	%		
กลุ่มสาขาวิชา					4.69	0.03*
วิทยาศาสตร์สุขภาพ	87	60.4	57	39.6		
วิทยาศาสตร์/เทคโนโลยีและมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์	228	70.6	95	29.4		
ประสบการณ์ในการมีเพศสัมพันธ์					5.66	0.01*
เคย	50	80.6	12	19.4		
ไม่เคย	265	65.4	140	34.6		
ความรอบรู้ด้านสุขภาพ					17.66	0.01*
มาก	258	63.9	146	36.1		
ปานกลาง	34	91.9	3	8.1		
น้อย	23	88.5	3	11.5		

ตารางที่ 4 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน (ต่อ)

ปัจจัย	การตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน					
	ระดับไม่ดี		ระดับดี		χ^2	p-value
	จำนวน	%	จำนวน	%		
การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพ และบริการสุขภาพในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน					14.45	0.01*
มาก	240	64.7	131	35.3		
ปานกลาง	38	67.9	18	32.1		
น้อย	37	92.5	3	7.5		
การสื่อสารในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน					18.9	0.01*
มาก	260	63.9	147	36.1		
ปานกลาง	37	94.9	2	5.1		
น้อย	18	85.7	3	14.3		
การจัดการตนเองในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน					13.71	0.01*
มาก	259	64.3	144	35.7		
ปานกลาง	40	88.9	5	11.1		
น้อย	16	84.2	3	15.8		
การรู้เท่าทันสื่อในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน					9.64	0.01*
มาก	161	62.4	97	37.6		
ปานกลาง	131	71.6	52	28.4		
น้อย	23	88.5	3	11.5		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

วิจารณ์

ผลการศึกษา พบว่า นิสิตหญิงมีการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินในระดับไม่ดี หมายถึงนิสิตหญิงมีการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากไม่สามารถเข้าถึงข้อมูล/สื่อที่ถูกต้องและน่าเชื่อถือเกี่ยวกับยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเกวลี เรืองศิริ และเสาวนีย์ ทองนพคุณ ที่พบว่านิสิตหญิงส่วนใหญ่มีความตั้งใจในการกินยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน แม้ว่าไม่อยู่ในสถานการณ์ฉุกเฉินที่จำเป็นต้องกินก็ตาม[7] ในขณะที่จากผลการศึกษาพบว่านิสิตหญิงบางส่วนมีระดับการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินในระดับดี แต่หากนิสิตหญิงเหล่านี้ได้รับแรงกดดันจากคู่นอนให้ใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินในการป้องกันการตั้งครรภ์ โดยที่นิสิตหญิงเองไม่สามารถสื่อสารหรือพูดโน้มน้าวใจให้คู่นอนใช้ถุงยางอนามัยได้ก็จะนำมาซึ่งผลกระทบทางด้านสุขภาพตามมา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของเวธกา เทพา ที่พบว่าวัยรุ่นหญิงมักจะได้รับข้อมูลจากสื่อเกี่ยวกับการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินที่ไม่ชัดเจนทั้งด้านประโยชน์ โทษ และผลข้างเคียงที่จะได้รับจากการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน อีกทั้งวัยรุ่นหญิงมีแรงจูงใจและแรงกดดันในการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินมาจากคู่นอน อีกทั้งการรับรู้ความสามารถของตนเองที่อยู่ในระดับต่ำจึงเป็นผลให้วัยรุ่นหญิงมีการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน[17] ในส่วนของความรอบรู้ด้านสุขภาพ พบว่า นิสิตหญิงส่วนใหญ่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพอยู่ใน

ระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Parker R และ Ratzan SC ที่กล่าวว่าระดับความสามารถในการรับข้อมูล ความรู้รวมถึงความสามารถในการประมวลข้อมูลจะนำมาซึ่งการตัดสินใจด้านสุขภาพที่เหมาะสม[18] ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Nutbeam D ที่ว่าความรอบรู้ด้านสุขภาพมีผลโดยตรงกับพฤติกรรมสุขภาพของแต่ละบุคคล ซึ่งหากบุคคลมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ รวมถึงทักษะทางปัญญาและสังคมในระดับที่ดีจะส่งผลให้พฤติกรรมสุขภาพดีเช่นกัน[19] และสอดคล้องกับงานวิจัยของอังศินันท์ อินทรกำแหง และธัญชนก ขุมทอง พบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพต่ำมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดในวัยรุ่นสูง ซึ่งแสดงว่าบุคคลที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพสูงจะมีความรู้ ความเข้าใจ การสื่อสาร รวมถึงการเข้าถึงข้อมูล สื่อ และบริการสุขภาพมากกว่าผู้ที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพต่ำจึงส่งผลให้บุคคลที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพสูงมีการตัดสินใจใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดฉุกเฉินที่ถูกต้อง และเหมาะสม[20]

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน พบว่า กลุ่มสาขาวิชา ประสบการณ์ในการมีเพศสัมพันธ์ การเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิด การสื่อสารในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน การจัดการตนเองในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน การรู้เท่าทันสื่อในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน ซึ่งสามารถอภิปรายได้ดังนี้ ด้านกลุ่มสาขาวิชา พบว่า นิสิตหญิงที่เรียนกลุ่มสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพมีการตัดสินใจไม่ใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน อาจจะเป็นเพราะว่านิสิตสาขานี้มีพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนัก ความสนใจในการดูแลสุขภาพ และสามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับยาเม็ดคุมกำเนิดฉุกเฉินได้มากกว่านิสิตหญิงที่เรียนในกลุ่มสาขาอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนุชรีย์ แสงสว่าง ที่พบว่า ผู้ที่มีความรู้จะมีความสนใจในการดูแลสุขภาพตนเองมากกว่าผู้ที่ไม่มีความรู้ อีกทั้งเทคโนโลยีทางการสื่อสารทำให้นิสิตหญิงที่มีความรู้จะสามารถเข้าถึงข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับยาเม็ดคุมกำเนิดฉุกเฉิน ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดฉุกเฉินในระดับดี[21] และสอดคล้องกับแนวคิดแบบแผนความเชื่อด้านสุขภาพของ Maiman LA และคณะ[22] กับงานวิจัยของ Skinner CS และคณะ[23] ที่ว่ามนุษย์จะแสดงพฤติกรรมหรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับการรับรู้ต่อโอกาสเสี่ยง การรับรู้ความรุนแรง การรับรู้ประโยชน์ และการรับรู้อุปสรรคของการปฏิบัติ ด้านประสบการณ์ทางเพศ พบว่า นิสิตหญิงที่เคยมีประสบการณ์ในการมีเพศสัมพันธ์จะมีการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน ทั้งนี้การใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกับสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะประเทศไทยที่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำกันระหว่างเพศชายและเพศหญิง ทั้งนี้การใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินของเพศหญิงอาจเกิดจากแรงกดดันของเพศชายที่สร้างมุมมอง ความเชื่อ ค่านิยมที่ไม่เหมาะสม จนมีผลต่อการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน[8] ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชญา พจนโพธา และคณะ ที่พบว่าวัยรุ่นชายไม่ชอบใช้ถุงยางอนามัยเพราะรู้สึกไม่เป็นธรรมชาติ โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบจากการมีเพศสัมพันธ์เพราะมีทัศนคติว่าเป็นฝ่ายหญิงต้องดูแลตนเองในเรื่องการป้องกันการตั้งครรภ์ จึงใช้คำพูดและการกระทำเป็นแรงกดดันให้ฝ่ายหญิงใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์[24] ด้านการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิด พบว่า นิสิตหญิงที่มีทักษะการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพระดับน้อยจะตัดสินใจใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดฉุกเฉิน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนิสิตหญิงยังไม่สามารถเลือกแหล่งข้อมูล ค้นหาข้อมูล และตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของธิติกาญจน์ เลิศหิรัญวงศ์ ที่พบว่าวัยรุ่นยังเข้าไม่ถึงข้อมูลและคำแนะนำที่ถูกต้องจากผู้รู้ กอรปกับความกังวลเกี่ยวกับการรักษาความลับของสถานบริการทางการแพทย์ เหล่านี้เป็นเหตุผลสำคัญต่อการตัดสินใจป้องกันการตั้งครรภ์ของวัยรุ่น[25] ด้านการสื่อสารในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน พบว่า นิสิตหญิงที่มีการสื่อสารในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินระดับปานกลางและน้อยจะมีการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิด-

ฉุกเฉิน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสื่อสารเป็นกระบวนการที่สำคัญในการพูดสื่อสารโน้มน้าวใจให้คู่นอนใช้ถุงยางอนามัยในการป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์และการตั้งครรภ์ได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนุชรีย์ แสงสว่าง และคณะ ที่กล่าวว่า หากฝ่ายหญิงไม่มีความมั่นใจในการต่อรองให้คู่นอนใช้ถุงยางอนามัยเพื่อการมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัย ก็จะทำให้ฝ่ายหญิงต้องตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินในการป้องกันการตั้งครรภ์[26] ด้านการจัดการตนเองในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน พบว่า นิสิตหญิงที่มีการจัดการตนเองระดับปานกลางและน้อยจะมีการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวัยรุ่นหญิงในสังคมไทยเป็นผู้ที่มีอำนาจในการต่อรองในเรื่องเพศไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการต่อรองกับคู่นอนให้ใช้ถุงยางอนามัย[27] ด้านการรู้เท่าทันสื่อในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน พบว่า นิสิตหญิงที่มีการรู้เท่าทันสื่อระดับน้อยจะมีการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนิสิตหญิงมีการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่ขาดความน่าเชื่อถือ รวมถึงยังไม่สามารถคิด วิเคราะห์ เปรียบเทียบสื่อต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐนันท์ ศิริเจริญ ที่พบว่า วัยรุ่นจำนวนมากยังไม่สามารถแยกแยะข้อมูลข่าวสารที่ตนเองได้รับจากสื่อต่าง ๆ ทำให้เกิดความเชื่อและคล้อยตามไปกับข้อมูลจากสื่อซึ่งอาจจะเกิดการตัดสินใจที่ไม่เหมาะสมได้[28] และสอดคล้องกับการศึกษาของ Sangsawang N และคณะ ที่พบว่าแหล่งค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับยาคุมกำเนิดฉุกเฉินที่วัยรุ่นสามารถเข้าถึงได้ง่ายและค้นคว้าข้อมูลได้ตามที่ต้องการคืออินเทอร์เน็ต ทั้งนี้จึงมีความจำเป็นที่วัยรุ่นจะต้องรู้เท่าทันสื่อเพื่อเลือกแหล่งข้อมูลที่มีความถูกต้องและน่าเชื่อถือ[26]

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย แสดงถึงความต้องการด้านความรอบรู้ด้านสุขภาพ โดยเฉพาะด้านการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิด การสื่อสารในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน การจัดการตนเองในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน การรู้เท่าทันสื่อในเรื่องการใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉิน ดังนั้น ควรขอความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพ เพื่อให้นิสิตหญิงมีการตัดสินใจใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

1. Chandra-Mouli V, Camacho AV, Michaud PA. WHO guidelines on preventing early pregnancy and poor reproductive outcomes among adolescents in developing countries. Journal of Adolescent Health 2013;52(5):517-22.
2. สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. ยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่นระดับชาติ พ.ศ. 2560-2569 ตามพระราชบัญญัติการป้องกันและแก้ไขปัญหาการตั้งครรภ์ในวัยรุ่น พ.ศ. 2559. กรุงเทพมหานคร: เทพเพ็ญวานิสย์; 2560.
3. World Health Organization. Adolescent pregnancy 2018 [Internet]. [cited 2020 Jan 03]. Available from: https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-pregnancy
4. กรมอนามัย สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์. สถานการณ์อนามัยการเจริญพันธุ์ ในวัยรุ่นและเยาวชน ปี 2561 นนทบุรี: สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย; 2561.
5. Chewaphansri K. Adolescent pregnancy risk factors: a case study of pregnant adolescent who applied the pregnancy checkup with public health center 34 Phosri, Department of Health, Bangkok. Vajira Medical Journal 2013;57(1):37-43.
6. กรมอนามัย. รายงานเฝ้าระวังการแท้งในประเทศไทย พ.ศ. 2560 นนทบุรี: สำนักอนามัยการเจริญพันธุ์ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข; 2560.
7. เกวลี เรืองศิริ, เสาวนีย์ ทองนพคุณ. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจในการรับประทานยาคุมกำเนิดฉุกเฉินในนิสิต

หญิง จังหวัดชลบุรี. วารสารวิชาการสาธารณสุขชุมชน 2561;4(2):63-75.

8. ศิริพร ปัดภัย. ประสบการณ์การใช้ยาคุมกำเนิดฉุกเฉินของวัยรุ่นหญิง: แนวคิดสตรีนิยม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล; 2553.
9. Mendez MN. Emergency contraception: a review of current oral options: see also p 152. Western Journal of Medicine. 2002;176(3):188-91.
10. พิชญา ดิลกพฒนมงคล. ยาคุมฉุกเฉิน... เรื่องจริงที่ผู้หญิงต้องรู้. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาเภสัชกรรม คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล; 2559.
11. Richter MS, Mlambo G. Perceptions of rural teenagers on teenage pregnancy. Health SA Gesondheid 2005; 10(2):61-9.
12. Williamson N. Motherhood in childhood: facing the challenge of adolescent pregnancy. New York: UNFPA; 2013.
13. Thongnopakun S, Pumpaibool T, Somrongthong R. The effects of an educational program on knowledge, attitudes and intentions regarding condom and emergency contraceptive pill use among Thai female university students. Journal of Health Research. 2018;32(4):270-8.
14. Cochran WG. Sampling techniques. USA: John Wiley & Sons; 2007.
15. กองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพเพื่อป้องกันการตั้งครรภ์ก่อนวัยอันควรสำหรับสตรีไทยวัยรุ่น อายุ 15-21 ปี. นนทบุรี: กองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข; 2557.
16. DeVellis RF. Scale development: Theory and applications. University of North Carolina, Chapel Hill, USA: Sage Publications; 2016.
17. เวธกา เทพา. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดฉุกเฉินของวัยรุ่นหญิง. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล; 2557.
18. Parker R, Ratzan SC. Health literacy: a second decade of distinction for Americans. Journal of Health Communication: International Perspectives 2010;15(S2):20-33.
19. Nutbeam D. The evolving concept of health literacy. Social Science & Medicine 2008;67(12):2072-8.
20. อังศินันท์ อินทรกำแหง. การพัฒนาเครื่องมือวัด ความรอบรู้ด้านสุขภาพและ พฤติกรรมการป้องกันการตั้งครรภ์ ก่อนวัยอันควรสำหรับสตรีไทยวัยรุ่น. วารสารพยาบาลสาธารณสุข 2560;31(3):1-18.
21. นุชรีย์ แสงสว่าง. ทัศนคติ ความตระหนัก และลักษณะการใช้ยาเม็ดคุมกำเนิดฉุกเฉินในวัยรุ่น. วารสารการแพทย์และวิทยาศาสตร์สุขภาพ 2559;23(1):15-25.
22. Maiman LA, Becker MH, Kirscht JP, Haefner DP, Drachman RH. Scale for measuring health belief model demensions: a test of predictive value internal consistency, and relationships beliefs, health decision making regarding amniocentesis in woman of advanced maternal age. Health Educ Q Ohio 1977;19(2):177-86.
23. Skinner CS, Tiro J, Champion VL. The health belief model. In: Glanz K, Rimer BK, Viswanath K, Editors. Health behavior: theory, research, and practice. San Francisco, CA: Jogn Wiley & Sons; 2015. p. 75-94.
24. พิชญา พจนโพธา, ศุภโชค สิงหกันต์, ฐิตวี แก้วพรสวรรค์, สุพร อภินันทเวช. ทัศนคติและความรู้เพศ ศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการมีเพศสัมพันธ์ของนักเรียนชายไทยในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสาธารณสุขศาสตร์ 2560;47(1): 18-30.
25. ธิติกาญจน์ เลิศหิรัญวงศ์. การคุมกำเนิดในวัยรุ่น [อินเทอร์เน็ต]. ภาควิชาสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่; 2561 [สืบค้นเมื่อ 10 ม.ค. 2563]. แหล่งข้อมูล: https://bit.ly/2QHWlIq
26. Sangsawang N, Sangsawang B, Wisarapun P. Attitude, awareness and characteristics of emergency contraceptive

pill usage among adolescents. Journal of Medicine and Health Sciences 2016;23(1):15-25.

27. Tantivess S, Pilasant S, Yamabhai I. Situation analysis of adolescent pregnancy in Thailand 2013 [Internet]. Nonthaburi: Ministry of Public Health; 2013 [cited 2020 Jan 10]. Available from: https://bit.ly/33Iz52n

28. ณัฐนันท์ ศิริเจริญ. การสื่อสารเพื่อสร้างความรู้และเสริมทักษะด้านการรู้เท่าทันสื่ออินเทอร์เน็ตในระดับเชิงลึกของเยาวชนไทยจากสามองค์ประกอบหลัก. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยศิลปากร ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ 2557;7(3):322-41.

Abstract: Health Literacy on Making Decision to Use Emergency Contraceptive Pills Among Female Undergraduate University Students in Chon Buri Province

Matchaya Hualthanom, B.SC.; Saowanee Thongnopakun, Ph.D.

Faculty of Public Health, Burapha University, Chonburi Province, Thailand

Journal of Health Science 2020;29(6):976-85..

This was a cross-sectional study aiming to examine association between health literacy and decision making to use emergency contraceptive pills. The respondents were 467 female undergraduate university students in Chonburi province. They were selected by using stratified two stages cluster sampling method. Data were collected during January - February 2019 using a self-administered questionnaire; and were analyzed by utilizing descriptive statistics; and correlation analysis was analyzed by Chi-square test. The resulted showed that 56.7% of the respondents lived outside university dormitories and 67.5% had made decision on the use emergency contraceptive pills. Field of study, experiences of having sex with different genders, accessibility to health information and health services, communication skills to use emergency contraceptive pills, self-management to use emergency contraceptive pills, and media literacy to use emergency contraceptive pills were significantly associated with decision making to use emergency contraceptive pills ($p \leq 0.05$). Therefore, the relevant health promotion organizations should promote accessibility to health information and health services, and improve communication skills to promote literacy and decision-making on emergency contraceptive pills in order to enhance female undergraduate university students have appropriate decision to use emergency contraceptive pills.

***Keywords*: health literacy; decision; emergency contraceptive pills; adolescent**